

A licentia, mint engedély fogalma a kánonjogban

Robert J. Laczko

Canon Law Institute, Pázmány Péter Catholic University, Budapest, Hungary

*Corresponding author. E-mail: kicsirobi@freemail.hu

Paper received 10.10.15; Accepted for publication 22.10.15.

The licentia, such as concept of licence in the canon law

Robert J. Laczko

Abstract. The definition of concept *licentia*. The *licentia* due to word of *licet* (free, may/might, permit, allow) on the one hand means license (permission, 'authority', not drivers licence), but on the other hand between the academic degrees is an authorization for teaching that the denomination licentiate determined.¹ The licentiate degree is given by ecclesiastical universities and faculties to a person who have proved success in an examination, that are suitable teaching in a school of non-academic certificate bestow. But not everyone acquires a Doctorate degree, in any case the Licenciata degree is above the Master degree.

This academic degree is involved at the law and theological faculties, in the mid-XIII century, however since Encyclical of Pope Pius XI (1931), the licentiate is condition to obtain the doctoral degree.

With my present work, I would like to exert more of meaning of the *licentia*, as license.

The concept of *licentia* in Code 1917. The Code 1917 for the definition of the permission is also used term *venia*², which in addition to the *licet* and *licentia*, it was added parallel into the canons text. There is an example, namely, canon 98, §3; which is stated that, no one is allowed without permission from the Holy See to go over to another Rite, or after a legal transfer to return to the former Rite.³ So, in this sentence is almost next to each other can be found the terms of *licet*/free and *venia*/license. The term of *licentia* in the Code 1917 can be found in 119 canons, 167 times (full list see in the Hungarian text). Undoubtedly, the term *venia* in Code 1917, in regarding of contribution of the Holy See, it was present as a condition of validity.

The concept of *licentia* in Code 1983. The license (*licentia*) actually is nothing more than a *nihil obstat* (nothing obstructs) for the requested action, therefore the license is a preliminary control measures.⁴ If the two meanings of *licentia* we take into account the permit, at the first we have to note, that the CIC 1983 has no clear expression for determine of an act of authority, which is give authorization for a person for exercise a certain law, in such a way, that the practice is neither forbidden nor invalid.

In the canonical norms, in fact very often in the other denominations (appellations) – eligibility, licence (concession), a written authorization, consent, approval (authorization), etc. - it seems to corresponds to the same content. In this case, so many *licentia* so many forms, which is aimed for direction at exercising the right with regard to the public interest.

Keywords: *licentia*, Canon Law

A licentia fogalom meghatározása

A licentia (*licentia*) a *licet*⁵, „szabad, lehet, enged” szóból eredően egyrészt engedélyt jelent, másrészt pedig az akadémiai fokozatok között a tanításra felhatalmazó jogosítvány, amit a licenciátus megnevezéssel határoznak meg.⁶ A licenciátust az egyházi egyetemek és fakultások azoknak a végzett hallgatóiknak adják, akik sikeres vizsgával bizonyították, hogy alkalmasak akadémiai fokozatokat nem adományozó iskolában tanítani. Ez az akadémiai fokozat a XIII. század közepétől többnyire a jogi és teológiai karokon alakult ki, de viszonylag későn vált külön a doktori fokozattól, viszont XI. Pius pápa rendelkezése óta (1931) a doktorátusi fokozat megszerzésének a feltétele. Viszont nem mindenki akarja megszerezni a doktorátusi fokozatot, de – legalábbis egyes országokban – a licenciátusi fokozat fölötté áll a mesteri fokozatnak.

Az 1917-es kódex úgy fogalmazott, hogy egyházi érvényű akadémiai fokozatokat – ide értve a licentia fokozatot is – csak az adományozhat, aki az Apostoli Szentszéktől erre felhatalmazást nyert⁷. Csak olyan egyházi tanintézet adhatja ki a licentia fokozatot, mely doktorátust is ad. Elnyerésének feltételei a megfelelő előadások lehallgatása és eredményes vizsgák letétele, valamint a gyakorlaton való részvétel („szeminárium”), egy rövid dolgozat, mely tanúskodik a jelölt tudományos munkára való képességéről, továbbá sikeres írásbeli és szóbeli vizsga. Történelmi érdekesség, hogy a régen doktori

¹ Magyar Katolikus Lexikon, Book VII, 850.

² The term of *venia*, in the Code 1917 are listed in the following canons (the full list see in the Hungarian text). A total in twenty canons can be found in twenty-three times.

³ Woywod, Stanislaus, The new canon law - A commentary and summary of the new code of canon law, New York, 1918, p. 19.

⁴ GÉZA, KUMINETZ, *A katolikus egyház anyagi javai*, Temporary lecture notes, Budapest 2007, 22. (You can ask for it)

⁵ A *licet* kifejezés az 1917-es Kódexben 151 kánonban összesen 161 alkalommal jelenik meg, mégpedig a következő kánonokban: 1., 5., 6., 12., 33., 37., 57. 2.§, 67., 72. 3.§, 98. 3.§, 107., 131. 3.§, 132. 3.§, 133. 2.§, 139. 1.§, 143., 176. 3.§, 191. 1.§, 225., 269. 2.§, 289., 307. 1.§, 311., 325., 354., 359. 1.§, 378. 1.§, 413. 3.§, 418. 2.§, 435. 3.§, 463. 3.§, 473. 1.§, 480. 2.§, 484. 1.§, 488. 8°, 523., 542. 1°, 548., 583., 587. 4.§, 600. 1°, 618. 2.§, 623., 630. 4.§, 631. 1.§, 642. 1.§, 647. 2.§ 3°, 683., 686. 3.§, 691. 1., 3.§§, 705., 708., 711. 1.§, 713. 2.§, 729., 739., 742. 3.§, 758., 759. 1.§, 764., 775., 784., 787., 788., 791., 803., 806. 1.§, 812., 823. 1.§, 824. 1.§, 825., 829., 831. 1., 3.§§, 835., 851. 2.§, 864. 3.§, 867. 1., 2.§§, 868., 869., 880. 3.§, 882., 910. 2.§, 944., 951., 952., 958. 1.§ 1° 4°, 968. 2.§, 978. 3.§, 990. 1.§, 1002., 1017. 3.§, 1052., 1067. 2.§, 1069. 2.§, 1088. 2.§, 1089. 3.§, 1099. 1.§ 1°, 1103. 1.§, 1120. 1.§, 1124., 1142., 1155. 2.§, 1162. 4.§, 1166. 3.§, 1189., 1196. 2.§, 1202. 2.§, 1214. 1.§, 1218. 1., 3.§§, 1223. 1.§, 1226. 1.§, 1237. 2.§, 1265. 3.§, 1274. 1.§, 1277. 1.§, 1303. 3.§, 1326., 1328., 1362., 1412. 1°, 1491. 2.§, 1499. 1.§, 1562. 1.§, 1566. 2.§, 1647., 1692., 1731. 1°, 1803. 1.§, 1845. 2.§, 1889. 1.§, 1902. 2°, 1921. 2.§, 1951. 3.§, 1978., 2023., 2110. 2.§, 2122. 4.§, 2186. 1., 2.§§, 2198., 2201. 2.§, 2211., 2219. 3.§, 2222. 1., 2.§§, 2226. 2.§, 2229. 1., 4.§§, 2231., 2233. 2.§, 2239. 2.§, 2303. 1.§, 2367. 1.§.

⁶ Magyar katolikus lexikon VII. kötet, 850.

⁷ Vö. CIC 1917, 1377. kánon.

fokozat megszerzésével az illető személy doktori birétumot hordhatott. A doktori birétum egy olyan négyágú fejedő, amelynek bővítője a teológia doktoroknál fehér, a kánonjogi doktoroknál zöld, a bölcsészdoktoroknál pedig kék színű.⁸

Jelen munkám során a *licentia*, mint engedély fogalmát szeretném bővebben kifejteni, viszont a szorosan e témakörhöz kapcsolódó *venia* kifejezést a továbbiakban még részletesebben taglalni fogom.

A *licentia* fogalma az 1917-es Egyházi törvénykönyvben

Az 1917-es kódex az engedély meghatározására még a *venia*⁹ kifejezést is használta, ami a *licet* és *licentia* mellett párhuzamosan került be a kánonok szövegébe. Erre egy példa a 98. kánon 3.§-a¹⁰, ami úgy fogalmaz, hogy senkinek sem szabad a Szentszéki engedélye nélkül más szertartásra térni, vagy a törvényes változtatás után az előbbire visszatérni. Tehát ebben a mondatban szinte egymás mellett találhatók meg a *licet/szabad* és *venia/engedély* kifejezések.

Kétségtelen, hogy a *venia* kifejezés az 1917-es kódexben a szentszéki közreműködést illetően már, mint érvényességi feltétel volt jelen. A latin kodifikáció hangsúlyozta, hogy az egyik sajátjogú egyházból a másikba való átlépésnek konstitutív eleme a szentszéki közreműködés, amiből az következik, hogy ennek a közreműködésnek érvényességi feltétele van (vö. CIC'83, 124. kánon 1.§¹¹), bár sem az 1917-es, sem pedig az 1983-as törvénykönyv nem jelöli meg konkrétan, hogy megengedettségi vagy érvényességi feltételről van-e szó. Noha a *licentia* egyaránt jelentheti mindkét feltételt, a 98. kánon 3.§-ban szereplő engedélyt (*venia*) egyes szerzők csupán megengedettségi feltételként tekintették. Meggyőzőbb álláspont volt azonban az, amely a korábbi jogforrásokkal való összhang szerinti értelmezés kötelezettségét hangsúlyozta (vö. CIC'17, 6. kánon¹²). Ezekben a jogforrásokban viszont a szentszéki közreműködés mindig érvényességi feltételként szerepelt, ami döntő érv amellet, hogy az 1917-es kódex 98. kánon 3.§-a esetében sem lehetett ez másként.¹³

A *licentia* kifejezés az 1917-es kódexben 119 kánonban összesen 167 alkalommal található meg, a következő kánonokban:

114., 120. 2.§, 139. 3.§, 141. 1.§, 143., 144., 212. 1.2.§§, 225., 238. 1.-3.§§, 240., 269. 3.§, 295. 2.§, 331. 1.§ 5°, 337. 3.§, 367. 1.§, 377. 1.§, 394. 3.§, 395., 418. 2.§, 421. 1.§ 1°2°, 434. 2.§, 465. 4.§, 484. 1.§, 497. 3.§, 524. 1.§, 534. 1.§, 536. 1.-3.§§, 554. 1.§, 556. 1.-3.§§, 564. 1.§, 580. 3.§, 583. 2°, 599. 2.§, 600., 621. 1.,2.§§, 622. 1.-3.§§, 626. 2.§, 644. 3.§, 647. 2.§ 3°, 703. 3.§, 713. 2.§, 714., 735., 738. 1.§, 739., 741., 766. 5°, 783. 2.§, 822. 4.§, 845. 2.§, 846. 2.§, 848. 2.§, 874. 1.§, 877. 1.,2.§§, 878. 1.,2.§§, 880. 1.§, 938. 2.§, 966. 1.§, 978. 3.§, 1008., 1032., 1091., 1095. 2.§, 1096. 1.,2.§§, 1097. 1.§ 3°, 3.§, 1109. 1.§, 1147. 3.§, 1151. 1.,2.§§, 1155. 2.§, 1162. 4.§, 1169. 4.§, 1192. 1.-3.§§, 1201. 3.§, 1209. 1.§, 1214. 1.,2.§§, 1232. 1.§, 1259. 1.§, 1265. 1.§ 2°, 2.§, 1274. 1.§, 1280., 1282. 1.§, 1293., 1294. 1.§, 1338. 2.§, 1339. 2.§, 1340. 1.-3.§§, 1341. 1.-3.§§, 1378., 1385. 2.,3.§§, 1386. 1.§, 1387., 1388. 1.,2.§§, 1389., 1394. 1.,2.§§, 1398. 1., 2.§§, 1402. 1.§., 1404., 1405. 1.§, 1479., 1503., 1526., 1527. 2.§, 1530. 1.§ 3°, 1532. 4.§, 1533., 1536. 2.§, 1538. 1.§, 1540., 1542. 1.§, 1657. 3.§, 2018., 2084. 1.§, 2173., 2175., 2318. 1.,2.§§, 2341., 2342. 1°, 2399.

A 331. kánon 1.§ 5°, a 367. kánon 1.§, valamint a 434. kánon 2.§ a *licentia* kifejezést, mint akadémiai fokozatot használja.

A *licentia* fogalma az 1983-as Egyházi törvénykönyvben

Az engedély (*licentia*) tulajdonképp nem más, mint egy *nihil obstat* (semmi akadály) a kért cselekmény számára, ennél fogva tehát az engedély egy előzetes kontroll-intézkedés.¹⁴

Ha a *licentia* két jelentése közül az engedélyt vesszük figyelembe, akkor először is meg kell jegyeznünk, hogy az 1983-as Egyházi Törvénykönyvben nem létezik egyértelmű kifejezés az autoritás aktusának a meghatározására, ami egy személynek felhatalmazást adna egy bizonyos jog gyakorlására, oly módon, hogy az a gyakorlat nem tilos és nem is érvénytelen. A kánoni normákban, sőt igen gyakran egyéb elnevezések esetében is – megengedtség, jogosítvány (koncesszió), írásbeli meghatalmazás, beleegyezés, jóváhagyás (autorizáció) stb. – úgy tűnik, hogy megfelelnek ugyanannak a tartalomnak.

Ebben az esetben ahány *licentia*, annyi formája van, amelyek célja a jog gyakorlásának irányítása a közérdekre való tekintettel (223. kánon¹⁵). Aki engedélyt kér, nem követelheti, hogy neki elismerjenek egy bizonyos jogot – amelyet már birtokol –, de megvan annak a lehetősége, hogy a közjó érdekében hatékonyan gyakorolhassa azt.

Mivel az engedélynek szintén van egy megengedő karaktere, ebből a szempontból magába foglalja a saját leirat alapját képező kegyelmeket. Ez a körülmény az 59. kánon¹⁶ 2.§-ának rendelkezését indokolja, amely kiterjeszti a leirat jogi rendszerének az aktusát azokra, amelyek összhangban vannak a *licentia*-val. Az 59. kánon első és második paragrafusai két különböző fogalmat határoznak meg. Az első paragrafus a leirat fogalmát határozza meg. A második paragrafus foglalkozik az engedéllyel, ami nem tartozik a leiratok közé, mivel nem kegyintézkedés, hanem egyedi határozat, és az

⁸ BANK J., *Kánoni jog II.*, Szent István Társulat, Budapest 1963, 34.

⁹ A *venia* kifejezés az 1917-es Kódexben a következő kánonokban szerepel: 98.3.§, 120. 2.,3.§§, 281., 307. 1.§, 497. 1.§, 534. 2.§, 537., 542. 2°, 547. 4.§, 606. 2.§, 691. 4.§, 766. 4°, 849. 1.§, 1264. 2.§, 1325. 3.§, 1494., 1863. 4.§, 1931., 2056. 1.§, 2095. Összesen húsz kánonban huszonhárom alkalommal lelhető fel.

¹⁰ Vö. CIC 1917, 98. kánon 3.§.

¹¹ Vö. CIC 1983, 124. kánon 1.

¹² Vö. CIC 1917, 6. kánon.

¹³ *Kánonjog* folyóirat (1999) I. évfolyam, fel. szerk. Dr. Szuromi Szabolcs Anzelm O.Praem., kiadó SzIT Budapest, 50-51.

¹⁴ KUMINETZ GÉZA, *A katolikus egyház anyagi javai*, Ideiglenes egyetemi kézi jegyzet, Budapest 2007, 22.

¹⁵ Vö. CIC 1983, 223. kánon 1.§.

¹⁶ Vö. CIC 1983, 59. kánon 1.§.

engedély érvényességének a feltétele az, hogy egy bizonyos cselekményt a törvény szerint, az előjáróval való kellő hierarchikus közösségben hajtsanak végre.¹⁷

A CIC-ben a *de rescriptis* témát a *Decretalisok* (X I, 3) harmadik cím első könyvében tárgyalja, amely 43 fejezetből áll. Úgy tűnik továbbá, hogy a 15 fejezetből álló *Liber sextus*, a *de rescriptis* cím alatt tárgyalja ezt a témát (VI I, 3), valamint az öt fejezetből álló *Clementinas* is a *de rescriptis* cím alatt (Clem I. 2) foglalkozik ezzel a témakörrel. Az 1917-es kódex magába foglalva tárgyalja e témát, mint egy külön címet az azonos szinten lévő hat címből, melyek a *De normis generalibus* című első könyvben találhatók meg: az egyházi törvények, a szokásjog, az időtartamok számítása, a leiratok, a kiváltságok, a felmentések (CIC 1917, 8.-86. kánonok), tehát az 1917-es kódex szisztematikus elrendezésében már nem képez önálló címet. Ehelyett az 1983-as kódexben külön fejezet címe lesz (IV.) az első könyvben, „Az egyedi közigazgatási intézkedések” néven (*Actus administrativus singularis*), mely öt fejezetből áll:

- I. Közös szabályok,
- II. Az egyedi határozatok és parancsok,
- III. A leiratok,
- IV. A kiváltságok,
- V. A felmentések.

Ugyanakkor, a normatív anyag részeként az 1917-es kódexben a IV. cím első fejezete – kisebb módosításokkal – alkalmazza a leiratokat, amely az általános normákat tartalmazza minden egyedi közigazgatási intézkedésre vonatkozóan.

A kegy, latinul *gratia*, tágabb értelemben egy olyan ajándék, amit az erősebb, hatalmasabb ad, ellenszolgáltatás elvárása nélkül. Szorosabb értelemben véve a kegy, az élethez és annak fenntartásához szükséges javakon felül kapott többlet javakat jelenti. A hatályos egyháztörvényben a kegy szoros értelemben olyan tárgyi jogot nem módosító, de valamely személy alanyi jogállását kedvezően befolyásoló hatósági intézkedés, amelyre senkinek nincs jogigénye. Az 59. kánon 1. §-ából következik, hogy a felmentés és a kiváltság kegynek számít, viszont az engedély nem.¹⁸

Amint azt már jeleztük, egy engedély megadása különbözik a kegy szoros értelemben vett megadásának esetétől, amelynek mérlegelése az illetékes hatóság belátása szerint történik: a tulajdonképpeni kegyek megadása esetében, a hatóság közbenjárása egy új törvény létrehozásakor; az engedélyek esetében, egyszerűen mentes a korlátozásoktól, (adott esetben) megengedve a törvényes vagy érvényes fakultás gyakorlását.¹⁹

Az 59. kánon 2.§-a megállapítja a leiratok szabályozásának nagy gyakorlati fontosságával, hogy a saját normáit szintén alkalmazni kell két másik típusú közigazgatási intézkedésre: az engedélyek megadására és az élő szóban adott kegy megadására. Ez az engedélyre vonatkozó gondoskodás különösen fontos a lehetséges szituációk sokszínűségének, valamint a kódex egészében található ilyen esetek fontosságának fényében.²⁰ Valóban, a kódex kifejezetten előírja az illetékes hatóság engedélyét, mielőtt a különböző intézkedéseknek helyt adna, mint amilyenek például:

- a megszentelői feladat (*munus sanctificandi*) (561, 862, 886 2.§, 933, 934 1.§, 969, 1172, 1223, 1226, 1228 kánonok);
- a tanítói feladat (*munus docendi*) (764, 765, 826 3.§, 828, 830 3.§, 831, 832 kánonok);
- a megszentelt élet intézményeire vonatkozó szabályok esetei (538, 609, 638 3.-4.§, 639 1.-2.§, 665 1.§, 668 2., 4.§, 671, 672, 731, 744 kánonok);
- a házasságjog esetében (1017, 1071, 1102 3.§, 1112, 1114, 1118, 1124, 1125 kánonok);
- a vagyoni jog anyagi vonatkozása esetében (1189, 1190, 1215, 1265, 1267 2.§, 1288, 1291, 1292 2.§, 1298, 1304 kánonok).

Ésszerűen megállapítható, hogy az olyan esetek mellett, amelyeknél a kódex kifejezetten utal a leiratokra, engedélyekre vagy az élő szóban adott kegy megadására, a leiratok normái szintén alkalmazhatók kell legyenek más, a kódex által említett közigazgatási intézkedésekre is, amikor a koncessziókra²¹, engedélyekre/feloldozásokra (*indultum*: pápai különleges érvényű engedély)²², beleegyezésekre²³, valamint a meghatalmazásokra²⁴ utalunk.

Az 1983-as kódexben a *licentia* kifejezés 74 kánonban összesen 89 alkalommal fordul elő, amelyek közül a 253. 1.§, 378. 1.§ 5°, 478. 1.§, 1420. 4.§, valamint az 1421. 3.§ kánonok esetében akadémiai fokozatra vonatkozik a *licentia*. A következő kánonokban pedig a *licentia*, mint engedély jelenik meg:

59. 2.§, 112. 1.§ 1°, 271. 1.-3.§§, 272., 283. 1.§, 285. 4.§, 286., 289. 1.§, 487. 1.§, 561., 583., 609. 2.§, 638. 3.§, 639. 1.-3.§§, 665. 1.§, 668. 2., 4.§§, 671., 672., 684. 5.§, 730., 744. 1., 2.§§, 764., 765., 824. 1.§, 825. 2.§, 826. 3.§, 827. 4.§, 828., 829., 830. 3.§, 831. 1.§, 832., 862., 886. 2.§, 911. 2.§, 930. 1.§, 933., 934. 1., 2.§§, 969. 1.§, 1017., 1071. 1., 2.§§, 1102. 3.§, 1112. 1.§, 1114., 1115., 1118. 1.§, 1124., 1125., 1172. 1., 2.§§, 1189., 1190. 2.§, 1215. 3.§, 1223., 1224. 1., 2.§§, 1226., 1228., 1265. 1.§, 1267. 2.§, 1288., 1291., 1292. 2., 3.§§, 1297., 1298., 1304. 1.§, 1377., 1435., 1469. 2.§, 1602. 2.§, 1692. 2.§.

Vannak olyan szerzők, akik szerint a *licentia* kifejezésnek a sajátos értelmét kell tekintenünk, amely szerint egy olyan jogcselekményről van szó, amit a törvényhozó nem kíván akadályozni vagy hátráltatni. Ebben a szempontban a felmentést (*dispensatio*) szokták szembeállítani az engedéllyel (*licentia*). A felmentés definíciója szerint a törvény meg-

¹⁷ Az Egyházi Törvénykönyv, Szent István Társulat, Budapest 2001, 124.

¹⁸ Magyar katolikus lexikon VI. kötet, Szent István Társulat, Budapest 2001, 427.

¹⁹ Compendio di diritto amministrativo canonico, J. MIRAS-J. CANOSA-E. BAURA, Pamplona 2001, 260.

²⁰ Exegetical Commentary on the Code of Canon Law, ed. A. MARZOA-J. MIRAS-R. RODRÍGUEZ-OCAÑA, Montreal – Chicago, 2004, Vol. I., 561.

²¹ CIC 1983: 533., 550., 647. 3.§, 701., 858., 860., 936., 1130., 1144., 1183. 2.§, 1210., 1483., 1701. kánonok.

²² CIC 1983: 686. 1.§, 701., 858., 860., 936., 1130., 1144., 1183. 2.§, 1210., 1483., 1701. kánonok.

²³ CIC 1983: 647. 2.§, 684., 882., 905. 2.§, 966. 2.§, 1147. kánonok.

²⁴ CIC 1983: 1153., 1224. 2.§, 1281. kánonok.

sértése vagy sérülése indokolja a felmentés megadását. Ezzel szemben a *licentia* esetében azt szokták mondani, hogy ahol *licentia*-ról van szó, ott a törvényhozó nem kívánja fékezni vagy csökkenteni a *licentia*-ból jövő jogcselekményeknek a számát, hanem csak az a célja, hogy ez kontrollált módon történjen.²⁵

REFERENCIA

- [1] Magyar Katolikus Lexikon, Book VII, 850.
- [2] The term of *venia*, in the Code 1917 are listed in the following canons (the full list see in the hungarian text). A total in twenty canons can be found in twenty-three times.
- [3] Woywod, Stanislaus, The new canon law - A commentary and summary of the new code of canon law, New York, 1918, p. 19.
- [4] GÉZA, Kuminetz, A katolikus egyház anyagi javai, Temporary lecture notes, Budapest 2007, 22. (You can ask for it)
- [5] A licet kifejezés az 1917-es Egyházi Törvénykönyvben 151 kánonban összesen 161 alkalommal jelenik meg, mégpedig a következő kánonokban: 1., 5., 6., 12., 33., 37., 57. 2.§, 67., 72. 3.§, 98. 3.§, 107., 131. 3.§, 132. 3.§, 133. 2.§, 139. 1.§, 143., 176. 3. §, 191. 1.§, 225., 269. 2.§, 289., 307. 1.§, 311., 325., 354., 359. 1.§, 378. 1.§, 413. 3.§, 418. 2.§, 435. 3.§, 463. 3.§, 473. 1.§, 480. 2.§, 484. 1.§, 488. 8°, 523., 542. 1°, 548., 583., 587. 4.§, 600. 1°, 618. 2.§, 623., 630. 4.§, 631. 1.§, 642. 1.§, 647. 2.§ 3°, 683., 686. 3.§, 691. 1., 3.§§, 705., 708., 711. 1.§, 713. 2.§, 729., 739., 742. 3.§, 758., 759. 1.§, 764., 775., 784., 787., 788., 791., 803., 806. 1.§, 812., 823. 1.§, 824. 1.§, 825., 829., 831. 1., 3.§§, 835., 851. 2.§, 864. 3.§, 867. 1., 2.§§, 868., 869., 880. 3.§, 882., 910. 2.§, 944., 951., 952., 958. 1.§ 1° 4°, 968. 2.§, 978. 3.§, 990. 1.§, 1002., 1017. 3.§, 1052., 1067. 2.§, 1069. 2.§, 1088. 2.§, 1089. 3.§, 1099. 1.§ 1°, 1103. 1.§, 1120. 1.§, 1124., 1142., 1155. 2.§, 1162. 4.§, 1166. 3.§, 1189., 1196. 2.§, 1202. 2.§, 1214. 1.§, 1218. 1., 3.§§, 1223. 1.§, 1226. 1.§, 1237. 2.§, 1265. 3.§, 1274. 1.§, 1277. 1.§, 1303. 3.§, 1326., 1328., 1362., 1412. 1°, 1491. 2.§, 1499. 1.§, 1562. 1.§, 1566. 2.§, 1647., 1692., 1731. 1°, 1803. 1.§, 1845. 2.§, 1889. 1.§, 1902. 2°, 1921. 2.§, 1951. 3.§, 1978., 2023., 2110. 2.§, 2122. 4.§, 2186. 1., 2.§§, 2198., 2201. 2.§, 2211., 2219. 3.§, 2222. 1., 2.§§, 2226. 2.§, 2229. 1., 4.§§, 2231., 2233. 2.§, 2239. 2.§, 2303. 1.§, 2367. 1.§.
- [6] Magyar katolikus lexikon VII. kötet, 850.
- [7] Vö. Codex Iuris Canonici 1917, 1377. kánon.
- [8] BÁNK JÓZSEF, Kánoni jog II., Szent István Társulat, Budapest 1963, 34.
- [9] A *venia* kifejezés az 1917-es Kódexben a következő kánonokban szerepel: 98.3.§, 120. 2., 3.§§, 281., 307. 1.§, 497. 1. §, 534. 2. §, 537., 542. 2°, 547. 4.§, 606. 2.§, 691. 4.§, 766. 4°, 849. 1.§, 1264. 2.§, 1325. 3.§, 1494., 1863. 4.§, 1931., 2056. 1.§, 2095. Összesen húsz kánonban huszonhárom alkalommal lelhető fel.
- [10] Vö. Codex Iuris Canonici 1917, 98. kánon 3.§.
- [11] Vö. Codex Iuris Canonici 1983, 124. kánon 1.
- [12] Vö. Codex Iuris Canonici 1917, 6. kánon.
- [13] Kánonjog folyóirat (1999) I. évfolyam, fel. szerk. Dr. Szuromi Szabolcs Anzelm O.Praem., kiadó SZIT Budapest, 50-51.
- [14] KUMINETZ GÉZA, A katolikus egyház anyagi javai, Ideiglenes egyetemi kézi jegyzet, Budapest 2007, 22.
- [15] Vö. Codex Iuris Canonici 1983, 223. kánon 1.§.
- [16] Vö. Codex Iuris Canonici 1983, 59. kánon 1.§.
- [17] Az Egyházi Törvénykönyv (CIC), Szent István Társulat, Budapest 2001, 124.
- [18] Magyar katolikus lexikon VI. kötet, Szent István Társulat, Budapest 2001, 427.
- [19] Compendio di diritto amministrativo canonico, J. MIRAS-J. CANOSA-E. BAURA, Pamplona 2001, 260.
- [20] Exegetical Commentary on the Code of Canon Law, ed. A.MARZOA-J. MIRAS-R. RODRÍGUEZ-OCAÑA, Montreal – Chicago, 2004, Vol. I., 561.
- [21] Codex Iuris Canonici 1983: 533., 550., 647. 3.§, 701., 858., 860., 936., 1130., 1144., 1183. 2.§, 1210., 1483., 1701. kánonok.
- [22] Codex Iuris Canonici 1983: 686. 1.§, 701., 858., 860., 936., 1130., 1144., 1183. 2.§, 1210., 1483., 1701. kánonok.
- [23] Codex Iuris Canonici 1983: 647. 2.§, 684., 882., 905. 2.§, 966. 2.§, 1147. kánonok.
- [24] Codex Iuris Canonici 1983: 1153., 1224. 2.§, 1281. kánonok.
- [25] SZABÓ PÉTER, Keleti egyházjog című kurzus 2012/2013 tanév II. félév, 2013.04.18.

²⁵ SZABÓ PÉTER, Keleti egyházjog című kurzus 2012/2013 tanév II. félév, 2013.04.18.